

Evropski pokret Srbija

Živorad Kovačević,
Predsednik Evropskog pokreta u Srbiji
Skupština EPUS-a, 7. maj 2009.

I Evropske integracije

U odnosu na situaciju od pre godinu dana, najveća je promena da imamo vladu za koju imamo sve razloge da verujemo da je proevropska po orijentaciji, ali i dobre razloge da se upitamo da li su evropske integracije zaista postale njen prvi prioritet.

Proces evrointegracija ne može biti reduciran na ispunjavanje političkih uslova, kao što je u našem slučaju pre svega puna saradnja sa Haškim tribunalom, niti na harmonizaciju domaćeg zakonodavstva sa evropskim pravnim tekovinama. Proces pridruživanja Evropskoj uniji nije samo naš spoljnopolitički prioritet, već još i više i važnije proces unutrašnjih reformi. Važnije je da se suštinski promenimo iznutra, da izgradimo stabilnu zgradu demokratskih institucija i vladavine prava, ekonomski održivo i efikasno i socijalno prihvatljivo i pravedno društvo, nego kad ćemo biti primljeni u Evropsku uniju. Zato je pridruživanje ujedinjenoj Evropi ne samo cilj, već i sredstvo, najoptimalnije i najsigurnije, da se suštinski promenimo i „poevropimo“.

U nas proces pridruživanja nije još postao briga čitavog društva i ima prilično usku osnovu: sve se mahom odvija u vladinim zgradama u Nemanjinoj – i ekspertize i pripreme za pregovore i zakonodavna inicijativa, Parlament je daleko od toga da bude ključno mesto usmeravanja, dinamizacije i kontrole tog procesa, a o većem uticaju lokalnih i regionalnih nivoa vlasti i civilnog društva teško da se može govoriti. Zaboravlja se često da su mnoge naše organizacije i institucije već uključene u evropske mreže i aktivnosti, često čvršće i intimnije, pa i produktivnije, nego što je to slučaj na državnom nivou. Evropski pokret u Srbiji je inicirao osnivanje i delatnost Nacionalnog konventa, u kome, sem organa države, vrlo aktivno učestvuju mnoge organizacije civilnog društva i pojedinačni eksperti, tako da u osam grupa po tematskim oblastima, oko 320 dobrih poznavalaca određene materije, nudi svoje ideje i preporuke o tome kako ćemo najbrže napredovati prema Evropi - od socijalnog dijaloga do poljoprivrede i zaštite životne sredine.

Moramo ipak konstatovati da, i pored nastojanja da se ubrzano nadoknadi izgubljeno vreme u Parlamentu nakon donošenja evropskih zakona, i dalje zaostajemo i da je ostvarena tek polovina neophodnog zakonodavnog programa. Mi smo i dalje na repu evropskih integracija u regionu, candidature podnose Albanija i Crna Gora, a mi jedini još ne primenjujemo potpisani sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Jedina svetla tačka na horizontu je dobra šansa da do kraja godine dobijemo beli Šengen. Nadajmo se da će to biti prihvaćeno kao znak da Evropa stvarno želi da nas vidi u svojim okvirima, što bi dalo pozitivan impuls podršci građana prema evrointegracijama, koja je počela da jenjava nakon neispunjenih predizbornih obećanja i stalno prisutnog osećaja izolacije. Kad već 2009. nije ispala godina preokreta u procesu evrointegracija kao što smo očekivali, neka to bude 2010.

Razume se, ima toga dosta što s pravom očekujemo i od Evropske unije, koja bi trebalo da jasno potvrdi svoj stav iz Soluna od pre pet godina da se na region Zapadnog Balkana gleda kao na deo Evropske unije u skoroj budućnosti i on tretira kao jedno od prioritetnih područja EU. Međutim, nezavršen posao oko ratifikacije Lisabonskog sporazuma (čeka se još uvek odluka Češke i eventualni ponovljeni referendum u Irskoj), zamor od proširenja i globalna ekonomska

Evropski pokret u Srbiji

Kralja Milana 31/II, 11000 Beograd, Srbija

Tel: 011/ 36 40 174

Fax: 011/ 36 40 202

office@emins.org

www.emins.org

Evropski pokret Srbija

kriza utiču da su još uvek prisutni ambivalentnost i skepticizam pojedinih uticajnih članica Unije, što bi se moralo najzad razjasniti i otkloniti ove jeseni nakon izbora za Evropski parlament i novi sastav organa Unije.

U Briselu se tvrdi da proces proširenja ne sme biti žrtveni jarac globalne ekonomske krize. Još manje ima razloga da ta kriza, koja nas još nije ošinula svom silinom, u bilo čemu dovede u pitanje neophodnost ubrzanja našeg evrointegracijskog procesa. Naprotiv, kriza bi morala voditi još bržim i sveobuhvatnijim reformama – u ekonomiji i na svim drugim područjima. Upozorenja iz Progress Reporta EU moraju se najozbiljnije shvatiti.

Reklo bi se da među njima borba protiv korupcije zauzima ipak čelno mesto. Korupcija kao rak nagrizava živo tkivo političkog, ekonomskog i socijalnog sistema i poverenje građana u vlast i iskrenost njenih napora da se naše društva definitivno promeni. Čini se da su u tome izgleda delotvorniji mediji nego zadužene državne strukture. Postoji jaka struja mišljenja u Briselu koja, ne bez razloga, smatra da je korupcija glavna prepreka pridruživanju zemalja Zapadnog Balkana i da bi u Evropskoj uniji, poučeni lošim iskustvom sa nekim novim članicama, trebalo sačekati da te zemlje u osnovi budu čiste od korupcije pre pristupanja Evropskoj uniji. Dva su osnovna zahteva: funkcionalna i „čista“ država. Ni jedno ni drugo nismo još ostvarili. Iako su neophodni zakoni usvojeni, ograničeni uspesi su postignuti u domenu borbe protiv korupcije, koja je ozbiljan problem u Srbiji, ocenjuje se u izveštajima Evropske unije i Svetske banke. Finansijska kontrola, transparentne procedure i nadzor nad javnim nabavkama, uključujući i kontrolnu ulogu parlamenta su daleko od željenih. Problem korupcije te percepcija da je ona veoma prisutna u društvu umanjuje šanse Srbije i na ekonomskom i investicionom planu, jer na listi poželjnih destinacija za tržišna ulaganja Srbija kotira relativno nisko, zato što je strani ulagači smatraju i dalje zemljom visokog rizika, kaže Svetska banka.

Treba pomenuti i to da od svih zemalja Zapadnog Balkana još jedino u Srbiji nema opšteg političkog konsenzusa u Parlamentu o evrointegracijama kao našem najvažnijem strateškom cilju. Ima političkih stranaka koje su ne samo evroskeptične, već direktno protivne toj strateškoj aspiraciji. Krajnje je vreme da se pristupi pripremi spoljnopolitičke strategije Srbije, koja bi bila usvojena nakon široke rasprave u društvu i Parlamentu, jer se još uvek licitira o nekim alternativama evropskom putu, redosled prioriteta se menja od jedne do druge izjave, ne zna se da li smo i dalje za evroatlanske integracije ili samo za evrointegracije itd. Strategija nacionalne bezbednosti koja je u proceduri je krnja i nedovoljna bez spoljnopolitičke strategije.

II Pozicija civilnog sektora u Srbiji

Ovo je neposredno povezano sa evrointegracijskim procesom, jer je značajan uticaj civilnog društva evropski standard i jedan od kriterija pridruživanja.

Na nedavnom skupu u Ljubljani o ulozi civilnog sektora u društvu, na kome su se okupili svi evropski pokreti u regionu, skupa sa Međunarodnim evropskim pokretom, usvojena je deklaracija „Civilno društvo i politika: pretvaranje izazova u šansu“. Poruke upućene vladama regiona i Evropskoj uniji – svrstane su u četiri kategorije koje na engleskom počinju sa **S**: prvo je **strategija za razvoj** civilnog društva, koju svaka vlada treba da usaglasi sa NVO-ima; drugo su **strukture** unutar vlada koje će biti mesta za stalni kontakt sa organizacijama civilnog društva; treće je **održivost** (sustainability) koju treba pomoći mehanizmima direktne i indirektno finansijske i druge podrške preko javnih fondova usmerenih na razvoj civilnog društva i četvrto su **standardi** otvorene vlasti: ništa što se tiče civilnog društva ne treba biti raspravljano bez njihovog direktnog učešća, uključujući i rasprave između EU i nacionalnih vlada, tako da civilno društvo

Evropski pokret u Srbiji

Kralja Milana 31/II, 11000 Beograd, Srbija

Tel: 011/ 36 40 174

Fax: 011/ 36 40 202

office@emins.org

www.emins.org

Evropski pokret Srbija

bude obavezan treći partner u tim razmatranjima. Potom su predsednici ili visoki predstavnici parlamenata država JIE izvestili o situaciji u svojim zemljama, a predstavnici NVO iz njihovih zemalja su ih propitivali ili izražavali nesaglasnost sa iznetim tvrdnjama. Mi nismo imali koga ni da pitamo ni da kritikujemo, jer jedino parlament Srbije nije imao svog predstavnika na ovom regionalnom skupu. Imali smo prilike da čujemo da uglavnom sve zemlje regiona imaju odgovarajuće zakone o NVO, strateške dokumente o razvoju civilnog društva, mnoge imaju formalne sporazume sa civilnim sektorom i posebne urede za saradnju sa organizacijama civilnog društva, pomažu finansijski civilni sektor preko konkursa za različite vladine projekte itd. U Hrvatskoj je 2003. godine formirana fondacija (zaklada) sa osnovnim ciljem promocije i razvoja civilnog društva i tamo se odvaja 81 milion evra godišnje za pomoć NVO, one imaju 102 predstavnika u svim parlamentarnim odborima, odbori organizuju javna saslušanja povodom zakonskih predloga od interesa za civilni sektor, u Vladi postoji poseban ured za saradnju sa organizacijama civilnog društva itd. Nijedan od elemenata pomenutih u izlaganjima predstavnika parlamenata ne postoji u Srbiji. Zakon o udruženjima je rađen uz učešće predstavnika civilnog društva, a nadležno ministarstvo (za državnu upravu i lokalnu samoupravu) bilo je vrlo kooperativno, ali je predlog krajem prošle godine izvučen iz parlamentarne procedure i ne zna se kad će biti na dnevnom redu. Generalne i projektne finansijske podrške nema, mada su neka ministarstva omogućila da učestvujemo u realizovanju nekih manjih projekata. Ipak, najbolje prolaze one NVO koje su nastale pod pokroviteljstvom pojedinih partija. Jedan broj NVO, uključujući i nas, predstavljen je u Savetu za evropske integracije, ali se taj savet za vreme prošle vlade nije sastajao, a za vreme ove jedanput. O NVO-ima se sistematski stvara loša slika, kao organizacijama koje ne znaju šta će s parama koje dobijaju iz sumnjivih stranih izvora i istovremeno vrlo nepatriotski kritikuju vladinu politiku. Posebno su na udaru organizacije civilnog društva koje se bave ljudskim pravima. U izveštaju, pripremljenom za Vladu, o institucionalnim mehanizmima Vlade i civilnog društva, kaže se da „Vlada i političke strukture u Srbiji uglavnom ne doživljavaju te organizacije civilnog društva kao partnere“. U ekspozeu koji je u Skupštini Srbije 7. jula 2008. podneo premijer Cvetković, naglašeno je da će „obezbeđivanje odgovarajućih mehanizama saradnje između države i civilnog društva imati odgovarajuće mesto u okviru izgradnje pravne države“, što će predstavljati jedan od prioriteta u budućem radu Vlade Srbije. Međutim, u pomenutom Izveštaju se konstatuje da je „saradnja Vlade i organizacija civilnog društva u Srbiji je još u ranoj fazi“, što je dabome eufemizam za odsustvo saradnje.

U drugom poglavlju *Lisabonskog ugovora* Evropske unije reprezentativna demokratija (uloga političkih partija) i participativna demokratija (uloga civilnog društva) navode se kao osnovna demokratska načela na kojima se zasniva EU. U *Izveštaju* o napretku zemalja zapadnog Balkana na putu ka EU ukazuje se na značaj civilnog društva u procesu sveobuhvatnih reformi u ovim zemljama i nužnost stvaranja odgovarajućih institucionalnih uslova za razvoj i delovanje OCD. Izveštaj Evropske komisije navodi da su mehanizmi za konsultacije sa javnošću i pružanje informacija o radu Vlade u Srbiji slabo razvijeni.

Prema mišljenju Evropskog komiteta za ekonomiju i društvo o ulozi civilnog društva u Srbiji, oblasti u kojima je saradnja vlade sa civilnim društvom posebno moguća i korisna jesu, prvo, *evropske integracije*, zatim *dalja demokratizacija društva i poštovanje ljudskih prava* (po procenama EU i Svetske banke indeks demokratizacije u Srbiji bi trebalo značajno da se poboljša kao deo procesa pristupanja Evropskoj uniji i u tom kontekstu ocenjuje se da su uloga i rad OCD izrazito značajni). Kaže se u tom izveštaju da, iako Ustav iz 2006. zastupa vrednosti modernog i demokratskog društva i poštovanje ljudskih prava, u mnogim oblastima on još nije

Evropski pokret u Srbiji

Kralja Milana 31/II, 11000 Beograd, Srbija

Tel: 011/ 36 40 174

Fax: 011/ 36 40 202

office@emins.org

www.emins.org

Evropski pokret Srbija

sasvim u primeni: reforma pravosuđa je spora, pristup informacijama od javnog značaja je slab, funkcije i domet ombudsmana su nejake, primena zakona koja štiti prava građana je delimična. Naredna oblast saradnje, po mišljenju Evropskog komiteta je *borba protiv korupcije*. Na tom planu OCD mogu dosta da učine, javnim zagovaranjem za uspostavljanje jačih mehanizama kontrole vlasti i sistematskim praćenjem radom državnih organa. NVO mogu mnogo da pomognu u razvijanju *regionalne saradnje*. OCD mogu, po mišljenju EU, da pospeše dijalog Srbije sa zemljama u regionu.

III Regionalna saradnja

Nema unutrašnje stabilnosti u svakoj od zemalja našeg regiona bez regionalne stabilnosti i harmonije. Ako sve zemlje regiona po prvi put u istoriji Balkana imaju istu stratešku aspiraciju – da se pridruže ujedinjenoj Evropi - morala bi postojati puna svest o tome da je saradnja u regionu bitan preduslov pridruživanja. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Srbije i EU je u tom pogledu izričit: „Srbija se obavezuje da podstiče saradnju i dobrosusedske odnose sa drugim državama regiona...Ova obaveza je ključni faktor u razvoju odnosa između strana i stoga doprinosi regionalnoj stabilnosti“. U tom dokumentu piše i sledeće: „Nakon potpisivanja, Srbija će započeti pregovore sa državama koje su već potpisale SSP radi zaključivanja bilateralnih ugovora o regionalnoj saradnji, čiji će cilj biti povećanje saradnje između tih država“. Rok je dve godine, a „spremnost Srbije da zaključi ovakve ugovore će biti uslov za dalji razvoj odnosa između Srbije i EU“.

Međutim, odnosi u regionu nisu dobri, tačnije tenzije, nesporazumi i frikcije povećali su se u poslednjoj godini dana, naročito otkad su zemlje regiona (sem BiH) priznale nezavisnost Kosova. To ipak ne treba i ne može da bude presudni kriterij za odnose Srbije sa okruženjem, niti ima razloga da odnos Srbije prema susedima bude u bilo čemu drugačiji nego prema zemljama Evrope i Amerike koje su priznale Kosovo. Razume se da i susedi Srbije treba da pokažu delikatnost u tretmanu tog pitanja (kao što se, na primer, drugi ne upliću u spor Hrvatske i Slovenije o jednom ipak manje kardinalnom pitanju). Neka se svako drži svog stava („slažemo se da se ne slažemo“), ali to ne sme biti smetnja intenzivnoj političkoj, ekonomskoj, kulturnoj i drugoj saradnji. Za civilni sektor ne treba da brinemo: mi smo sarađivali i uspostavljali čvrste lične veze i međusobno puno poverenje i onda kad su nam države bile u ratu, jer nikad nismo kao prvo postavljali pitanje – šta su oni drugi činili nama, već smo oštricu kritike upućivali pre svega sopstvenim režimima. Evropski pokret u Srbiji je pružio neposrednu pomoć evropskim pokretima u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini da se konsoliduju i oni danas predstavljaju snažne i uticajne organizacije u svojim zemljama. Dali smo inicijativu za formiranje Koalicije nevladinih organizacija za regionalnu saradnju i evropske integracije okupljenu oko projekta “Regionalni okvir za razvoj i evropske integracije“ i organizovali pre godinu dana međunarodnu konferenciju o toj temi.

Mora se, međutim, pomenuti da svako malo dolazi do nesporazuma, neprikladnih izjava koje se dočekuju na nož u drugoj sredini, po šemi „utuk na utuk“. Pritom, ne treba ovde stvarati uverenje da su za to samo drugi krivi – sami često, izjavama i gestima, doprinosimo nesporazumima i porastu tenzija.

Treba ipak istaći da u poslednjih mesec dana ima i dobrih nagoveštaja promena nabolje. Poseta premijera Sanadera Beogradu i najavljena poseta predsednika Tadića Zagrebu, posle koje će uslediti uzvratna poseta predsednika Mesića, najava posete Filipa Vujanovića Beogradu u maju, današnja poseta ministra inostranih poslova Skoplju predstavljaju ohrabrujuće i poželjne

Evropski pokret u Srbiji

Kralja Milana 31/II, 11000 Beograd, Srbija

Tel: 011/ 36 40 174

Fax: 011/ 36 40 202

office@emins.org

www.emins.org

Evropski pokret Srbija

znakove otkravljanja kao prethodnice oživljavanju saradnje i međusobnog poverenja. Neko je ispravno rekao da bez poverenja oči postaju puškarnice.

Mala zemlja ima veliko inostranstvo. Na beogradskom aerodromu nema više ni ulaza ni šaltera za domaći saobraćaj. Mi moramo shvatiti da ne možemo napredovati u evrointegracijama bez dobrih odnosa i intenzivne saradnje sa našim okruženjem. Valentin Ičko, visoki predstavnik EU u BiH je po dolasku Beograd prvo rekao: „Ispit za EU se polaže saradnjom sa susedima“. Naš put prema Evropi je besumnje zajednički, makar da će ga neke zemlje regiona brže prevaliti. Mi jedino u okvirima CEFTE imamo suficit u trgovinskom bilansu. Neki vidovi međupolicijske saradnje imaju već rezultate. Jača kulturna razmena. U nekim granama sporta imamo regionalne lige. Zato izbegavajmo izjave koje mogu povrediti druge.

Na kraju, treba ponoviti da mi želimo da budemo konstruktivni partner Vladi, ali stvarni partner a ne nekakav prirepak, u svim aktivnostima koje ubrzavaju naš evropski put, što, međutim, ne samo da uključuje već i obavezno pretpostavlja našu autonomiju i kritičku distancu. To znači da imamo i pravo i obavezu da kritikujemo Vladu kad god smatramo da odstupa od tog puta i da dajemo inicijative za korekciju politike i prakse. Mi se politikanstvom i jeftinim efektima nećemo baviti. Za to ima dovoljno drugih. Vlada treba da nas prihvati ne kao nužno zlo u stvaranju povoljne slike o Srbiji u Evropskoj uniji i međunarodnoj zajednici, već kao korisnog i neophodnog saradnika u borbi za evropeizaciju Srbije.

Evropski pokret u Srbiji

Kralja Milana 31/II, 11000 Beograd, Srbija

Tel: 011/ 36 40 174

Fax: 011/ 36 40 202

office@emins.org

www.emins.org